ساون گاهن جي بهتر پيداوار جا رهنما اصول

تربيتي ڪتابچو

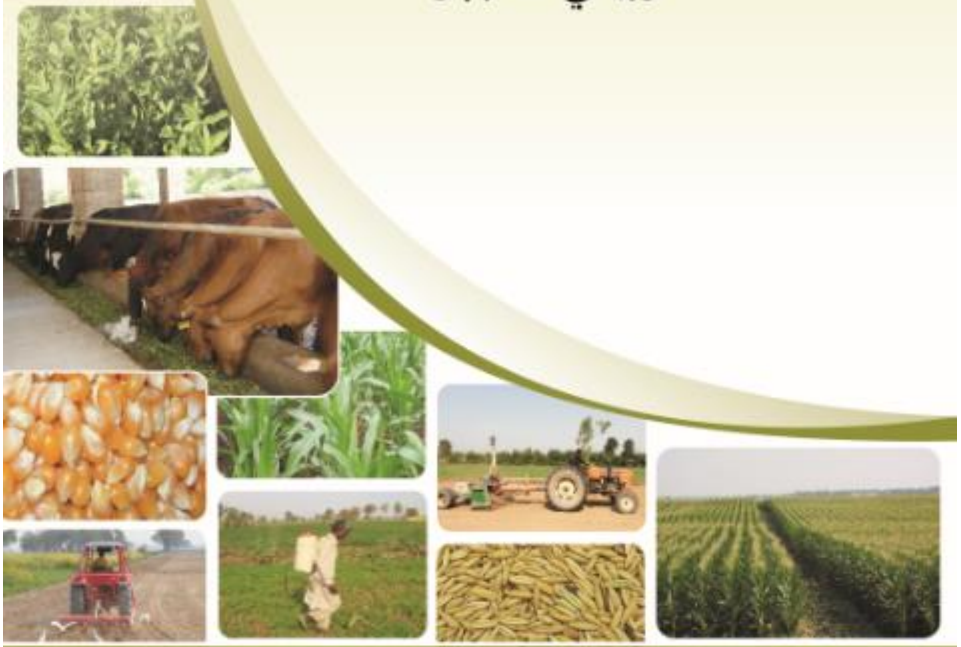

اي ايس ايل پي، ڊيري پراجيڪٽ

يونيورسٽي آف ويٽرنري اينڊ اينيمل سائنسز لاهور

ويب سائٽ:www.aslpdairy.pk

Australian AID

Charles Sturt University

مهاڳ

اي ايس ايل پي ڊيري پروجيڪٽ آسٽريلوي ۽ پاڪستاني حڪومت جي وچ ۾ هڪ اهڙو منصوبو آهي. جنهن جو مقصد توسيعي سڪيا جي ذريعي ننڍن ڊيري فارمرز جي جانورن ۾ کير جي پيداوار وڌائي ان جي معاشي ۽ معاشرتي حالت ۾ بهتري آڻي سگهجي. کير جي پيداوار ۾ اضافو صرف انهي وقت ممڪن هوندو جڏهن ڊيري فارمرز کي پنهنجي جانورن جي رهائش، خوراڪ، صحت ۽ نسل وڌائڻ جهڙن تمام بنيادي ڪمن جي مڪمل ڄاڻ هجي.

هن تربيتي ڪتاب جو مقصد ڊيري فارمرز کي ساون گاهن جي في ايڪڙ پيداوار ۽ معياري ساوا گاهه حاصل ڪرڻ کان علاوه سڄو سال ساون گاهن جي فراهمي کي ممڪن بڻائڻ جي متعلق مڪمل ڄاڻ ڏيڻ آهي ته جيئن في جانور ۾ سراسري پيداوار ۾ اضافو ٿي سگهي جنهن سان پاڪستان جي ٻهراڙي وارن علائقن ۾ غربت جي شرح ۾ گهٽتائي ۽ ماڻهن جي روزمرح جي زندگي کي بهتر بنائڻ ۾ مدد ملندي. هن تربيتي ڪتابچي کي نيوٽريشن فوڪس گروپ ۽ زرعي تحقيقي اداري ٽنڊوڄام جي ٽيڪنيڪي مدد سان ناهيو ويو آهي . هن ترتيبي ڪتاب مان نه صرف ڊيري فارمرز، پرڳوٺن ۾ ويٽرنري ورڪرز، ويٽرنري اسسٽنٽ ۽ ويٽرنري ڊاڪٽر به فائدو وٺي سگهن ٿا. هن ترتيبي ڪتاب کي ڇپائڻ لاءِ اسان آسٽريلوي حڪومت جي بين الاقوامي زرعي تحقيقاتي اداري جا ٿورائتا آهيون.

ڊيري ٽيم

فهرست

1- اهميت	1
2- ٻج جي چونڊ	2
3- زمين جي تياري جا مرحلا	6
4- خريف جا ساوا گاهہ	10
5- ربيع جا ساوا گاهہ	17
6- ساون گاهن جي گڏيل پوکائي	21
7- گند گاهن ۽ ڪيڙن جو خاتمو	26
8- ساون گاهن جي ڪٽائي جو صحيح وقت	27
9- ساون گاهن جي ڪوٽ جا سبب	30
10- ڳوٺاڻي سطح تي ٻجن جي پيداوار جي لاءِ منظم منصوبہ بندي	32

تعارف

پاڪستان دنيا ۾ کير جي پيداوار جي لحاظ کان پهرين صف وارن جي ملڪن ۾ شامل آهي. اسان جي ملڪ ۾ کير جو پاڻي مال مان حاصل ٿيندڙ شين ۾ هڪ نمايان حيثيت رکي ٿو. جڏهن ته کير جي قيمت وڏيڪ ناٽي وارين فصلن مثال طور ڪڻڪ، چانور، مڪئي ۽ ڪمند جي قيمتن کان به وڏيڪ آهي. کير جي ڪل پيداوار جو 80 سيڪڙو حصو ننڍن ڊيري فارمرز مان حاصل ٿيندو آهي ۽ انهن کي جانورن جي خوراڪ جي لاءِ اڪثر ڪري سائي گاهه جي گهرج پوي ٿي جيڪو جانور کي پالڻ جو هڪ سستو ۽ فائديمند ذريعو آهي .

بدقسمتي سان اسان جي ملڪ ۾ جانورن جي غذائي ضرورتن جو صرف 15 سيڪڙو حصو سائي گاهه مان جڏهن ته باقي گذارو چرائي ۽ فصلن مان حاصل ٿيندڙ بچتو حصن مان حاصل ٿئي ٿو. حالت انهي وقت اڃا به حالت خراب ٿي ويندي آهي جڏهن سال ۾ ٻه پيرا (مئي، جون ۽ نومبر، ڊسمبر) ۾ جانورن کي سائي گاهه لاءِ شديد ڪوٽ کي منهن ڏيڻو پوي ٿو جنهن سان نه صرف جانورن جي صحت تي پر پيداوار به تمام گهڻو متاثر ٿيندي آهي. جيڪو ڊيري فارمرز جي معاشي نقصان جو اهم سبب ٿيو پوي . معياري ٻج جي غير موجودگي، جديد پوکائي جي طريقن ۽ توسيعي سرگرمين جي گهٽتائي سائي گاهن جي گهٽ في ايڪڙ پيداوار جا اهم سبب آهن. هن توسيعي ڪتاب جو مقصد في ايڪڙ بهتر پيداوار ۽ معياري ساوا گاهه حاصل ڪرڻ کان علاوه سڄو سال ساون گاهن جي فراهمي کي ممڪن ڪرڻ آهي .

ٻج جي چونڊ

ساون گاهن جي ڀرپور پيداوار جو دارو مدار ٻج جي چونڊ تي هوندو آهي. ان جي ڪري معياري ٻج جي چونڊ جي لاءِ هيٺ ڏنل صلاحن تي عمل ڪرڻ تمام ضروري آهي:

- جديد قسم جا ٻج هميشہ تصديق ٿيل ذريعن کان حاصل ڪريو.
- چونڊ ڪيل ٻجن جي ڦٽڻ جو سيڪڙو 80 کان 90 سيڪڙو کان وڌيڪ هجڻ گهرجي.
- ٻج گند ڪچري، ٻين فصلن جي جنسن ۽ گند گاهن جي ٻجن کان پاڪ هئڻ گهرجي.
- ٻج صحتمند هئڻ گهرجي، وڌيڪ عرصي تائين محفوظ ڪيل ٻج جي استعمال کان پرهيز ڪريو.
- ٻج پنهنجي مخصوص خاصيتن ۾ هڪ جهڙا هئڻ گهرجن.
- جيڪڏهن ٻجن کي محفوظ ڪرڻو هجي تہ خشڪ، هوادار ۽ بهتر گرمي پدواري جڳهہ جي چونڊ ڪرڻ گهرجي.

ٻج جي ڦوٽهڙي کي جانچڻ جو طريقو

ڪنهن بہ فصل جي پوکائي کان پهرين ٻج جي ڦٽڻ جي سيڪڙي کي جانچڻ تمام ضروري آهي. انهي سان ٻج جي پوکائي جي لاءِ ٻج جي في ايڪڙ صحيح مقدار جو اندازو ڪرڻ ۾ مدد ملي ٿي. ٻج جي پيداوار جانچڻ کان بغير ساون گاهن جي پيداواري خرچن جي نقصان جو خدشو هئڻ کان علاوه مستقبل ۾ ان جي فراهمي جي منصوبہ بندي بہ متاثر ٿي سگهي ٿي.

طريقو

- ٽشو پيپر يا ٻوري تي ٻج ڳٽي پکيڙي ڇڏيو.
- ٻج ڳٽي هڪ جيتري فاصلي تي ڦيلائي ڇڏيو.
- گهم ۽ گرمي پد کي برقرار رکڻ جي لاءِ ان تي پيو گهميل يا آلو ٽشو پيپر يا ٻوري رکي تهن جي صورت ۾ رکي ڇڏيو ۽ پيهر ان کي پولي ٿين بيگ (پلاسٽ جي مخصوص ٿيلهي) جي اندر رکي هوا بند ڪري ڇڏيو.

- هر ٻن کان ٽن ڏينهن کانپو، ٽشو پيپر يا ٻوري کي کولهي ڦٽيل ٻجن جي تعداد کي ڳڻيو ۽ سڙيل ڳريل ٻجن کي ٻه ڳٽي ٻاهر ڪيڍي ڇڏيو.
- باقي رهيل ٻجن کي پيهر ٽشو پيپر يا ٻوري ۾ ته لڳائي رکي ڇڏيو ۽ خشڪ هئڻ جي صورت ۾ پاڻي جو ڇنڪارو ڪري پوسل ڏيڻ تمام ضروري آهي.

- گهڻو ڪري ٻج جي ڦٽڻ لاءِ هڪ کان ٻه هفتا گهربل هوندا آهن، وڌيڪ جانچ ڪرڻ جي لاءِ ٻج کي مٽي يا واري ۾ پوکي چڪاس ڪري سگهجي ٿو.
- ڦٽڻ جي پيداوار 80 کان 90 سيڪڙو کان گهٽ هئڻ جي صورت ۾ ان ٻج جي پوکائي کان پرهيز ڪريو ۽ صورت ۾ ٻج جي ڦٽڻ جي سيڪڙي کي نظر ۾ رکندي ٻج جي صحيح مقدار جو اندازو ڪري پوکائي ڪريو.

ٻج جي تياري

پوکائي کان پهرين ٻج ۾ موجود مٽي جي ذرن، گند گاهن جي ٻجن ۽ ٻين پيل شين کان صاف ڪرڻ انتهائي ضروري آهي تہ جيئن في ايڪڙ گهٽي کان گهٽي پيداوار جي حدف ڪي ممڪن ڪري سگهجي.

ٻج جي صفائي

عام طور تي ٻج جي صفائي هيٺ ڏنل طريقن سان ڪري سگهجي ٿي.

هوا جي ذريعي

هي ٻج جي صفائي جو انتهائي سادو ۽ سستو ذريعو آهي جنهن ۾ ٻج کي پکي يا هوا جي رخ طرف پکيڙي صاف ڪري سگهجي ٿو.

پاڻي جي ذريعي

ٽب يا بالٽي ۾ لوڻ جو 5 سيڪڙو ڳار تيار ڪري ٻج کي ان ۾ وجهي ڇڏيو، انهي طرح سيني گندگاهن جا ٻج، ٽٽل داڻا ۽ ٻيون شيون پاڻي جي سطح تي اچي وينديون جتان انهن کي الڳ ڪري صحت مند ٻج حاصل ڪري سگهجي ٿو. ان کان پوءِ ٻج کي ڇانو ۾ 4 کان 6 ڪلاڪن تائين خشڪ ٿيڻ لاءِ رکي ڇڏبو آهي. ان ڳالهہ جو خيال رکڻ گهرجي تہ ان طريقي سان صاف ٿيل ٻج جي پوکائي انهي ڏينهن ڪرڻ تمام ضروري آهي.

سيڊ گريڊر جي ذريعي

هي ٻج جي صفائي جو جديد طريقو آهي جنهن ۾ ٻج جي درجہ بندي جي لاءِ تيار ٿيل مشين (سيڊ گريڊر) ۾ وجهي صحت مند ٻج حاصل ڪري سگهجي ٿو.

سينورڪان بچاءَ جي دوائن جو استعمال

- ☆ صحيح وقت تي پوکائي في ڪلو گرام ٻج کي 2 کان 3 گرام سينور ڪش جي دوا اهڙي طرح سان لڳايو تہ جيئن هي دوا هر داڻي کي هڪ جيتري لڳي وڃي.
- ☆ جيڪڏهن سينور جي دوا ڳار جي شڪل ۾ هجي تہ ٻج کي دوا لڳائڻ جي لاءِ سيڊ ٽريٽر استعمال ڪريو.
- ☆ دوا لڳل ٻج کي هميشہ احتياط سان ۽ محفوظ جاءِ تي رکو.

گوشوارو نمبر 1: گاهن جا نالا، سينورڪان بچاءَ لاءِ دوائن جا نالا ۽ في ڪلوگرام تي ڏنل مقدار :

گاهہ	سينورڪان بچاءَ جون دوائون	مقدار (گرام في ڪلوگرام)
جوئر	ڊيرو سال / ڪاربنڊا زيم	2.5
سدابهار (هائبرڊ)	بوسبيٽن يا پريگيور ڪومبي	2.5
ٻاجهر	ٽاپسن – ايم يا سڪور	2.0
برسيم	براسيڪول يا ٽيگورا	2.0
جئي	ٽاپسن-ايم يا سڪور	2.0
لوسڻ	رڪسل يا سڪور	2.0
مڪئي	ڊيرو سال	2.5

نوٽ : تصديق ٿيل ٻج تي اڳواٽ دوا لڳل هجي تہ مٿين ڏنل سفارشن تي عمل ڪرڻ ضروري ناهي.

زمين جي تياري جا مرحلا

زمين جو تجزيو

ساون گاهن جي بهتر پيداوار جي لاءِ زمين جو زرخيز هئڻ تمام ضروري آهي. عام طور تي زمين کي مناسب وقفو ڏيڻ کان بغير مسلسل پوکائي ڪرڻ، غير متناسب نامياتي ۽ ڪيميائي ڀاڻن کان علاوه پوکائي جي لاءِ غير موزون پاڻي جي مسلسل استعمال سان زمين جي زرخيزي متاثر ٿيندي آهي، تنهن ڪري پوکائي کان پهرين زمين جي زرخيزي جو تجزيو ڪرائڻ تمام ضروري آهي .ته جيئن صحيح وقت تي منصوبہ بندي ڪري زمين ۾ موجود ڪيميائي جزن جي گهٽ وڌائي کي ختم ڪري سگهجي. انهي سان ڀاڻن جي قسم ۽ مقدار جو صحيح انداز ولڳائڻ آسان ٿي ويندو آهي.

مٽي جي نموني وٺڻ جو طريقو

مٿاهين سطح جو نمونو

زمين جو تجزيو ڪرائڻ جي لاءِ صحيح ۽ مستند طريقي سان مٽي جو نمونو وٺڻ هڪ انتهائي اهم مرحلو آهي چو ته تجزياتي نتيجاءِ ان جي بنياد تي ٿيل سفارشن جو دارو مدار مٽي جي صحيح نموني وٺڻ تي هوندو آهي. ان ڳالهه جو خيال رهي ته زمين جي چڪاس لاءِ نمونو گاهه جي پوکائي ۽ ڀاڻ جي استعمال کان پهرين ورتو وڃي. زمين مان صرف هڪ جاءِ تان نمونو وٺڻ ناڪافي هوندو آهي. انهي لاءِ زمين کي چئن برابر حصن ۾ ورهائي هر حصي مان هڪ جيتري مقدار ۾ مٽي جو نمونو حاصل ڪريو ته جيئن نمونو مڪمل طور تي فصل جي نمائندگي ڪري سگهي. مٽي جو نمونو زمين جي مٿاڇري کان هيٺ تائين تهن مان مختلف ورتو ويندو آهي مٿاڇري جي سطح جي گهرائي 0 کان 6 ۽ هيٺين سطح جي

گهرائي 6 کان 12 انچ ۽ 12 کان 18 انچ تائين هيٺ گهرجي مٿانهين ۽ هيٺاهين سطح جي ورتل نمونن کي الڳ الڳ ملائي به الڳ نمونا ناهي ڇڏيو ۽ انهن کي هڪ ڪلوجي پلاسٽڪ ٿيلهي ۾ وجهي سڃاڻپ جو ليبل لڳائي ڇڏيو. انهي ڳالهه جو خاص خيال رکو ته نمونو حاصل ڪرڻ وقت يا پيڪنگ جي دوران ڪابه ٻاهرين شي جيئن ڪيڙا، پن، پاڙون يا گندگاهه وغيره شامل نه هجن. انهن نمونن جي تجزئي جي لاءِ پنهنجي ضلعي ۾ موجود مٽي جو تجزيو ڪرڻ واري ليبارٽري سان رابطو ڪريو.

پاڻي جو تجزيو

پاڻي ڪنهن به فصل لاءِ هڪ بنيادي ضرورت آهي. نهري پاڻي جو سرشتو نه فقط فصلن کي پاڻي مهيا ڪري ٿو پر ان ۾ موجود خوراڪي جزن ۾ واڌارو ڪرڻ ڪري زمين جي زرخيزي ۾ اضافو ڪري بهتر پيداوار ۾ مدد ڏين ٿا. پر جيڪڏهن پاڻي جي اندر لوڻ وڌيڪ يا گهٽ مقدار ۾ هجن ته نه صرف پيداوار کي متاثر ڪندا آهن پر گهڻي عرصي تائين اهڙي پاڻي جو استعمال زمين کي پوکي لاءِ ناڪارا ڪريو ڇڏين، تنهن ڪري باقائدگي سان پاڻي جو تجزيو ڪرائڻ تمام ضروري آهي.

پاڻي جو نمونو حاصل ڪرڻ جو طريقو

پاڻي جو نمونو شيشي يا پلاسٽڪ جي صاف بوتل ۾ وٺو. نمونو وٺڻ کان پهرين بوتل کي چڱي طرح سان ڌوئي وٺو. پاڻي جو نمونو ڪنهن به هڏ يا واٽرڪورس مان نه وٺو پر ٽيوب ويل مان نڪرندڙ پاڻي مان وٺو. نمونو وٺڻ کان پهرين ٽيوب ويل کي 10 کان 15 منٽن تائين هلڻ ڏيو. نمونو حاصل ڪرڻ کانپوءِ بوتل کي چڱي طرح بند ڪري ليبل لڳائي ڇڏيو. ليبل تي بور جي گهرائي به ضرور لکو.

زمين کي هموار ڪرڻ (سنوت پرآڻڻ)

انهي عمل سان زمين جي سطح کي هموار ڪري انهي قابل بڻايو وڃي ٿو ته سڄي فصل پرهڪ سرو پاڻي ڏئي سگهجي. زمين کي هموار ڪرڻ سان پاڻي جي ضايع ٿيڻ کي روڪڻ، مينهن جي وڌيل پاڻي جي نيڪال ۽ گندگاهن جي خاتمي کان علاوه ٻين ڪمن کي سر انجام ڏيڻ جي لاءِ گهربل وقت کي به بچائي سگهجي ٿو. ائين ڪرڻ سان زمين جي زرخيزي وڌي وينديآهي ۽ پيداوار ۾ به گهڻي حدتائين اضافو ممڪن بڻائي سگهجي ٿو.

زمين کي هموار ڪرڻ جا طريقا

زمين کي هموار ڪرڻ جي لاءِ عام طورتي روايتي ۽ جديد طريقا استعمال ڪيا ويندا آهن.

روايتي طريقو

هن طريقي سان زمين کي ڏاندن يا ٽريڪٽر جي ڦٽيان (بليڊ) لڳائي هموار ڪيو ويندو آهي. هي طريقو نسبتن سستو آهي پر ان سان زمين کي پوري طرح سان هموار نٿو ڪري سگهجي.

جديد طريقو

انهي طريقي سان زمين کي ليزر شعاعن جي مدد سان هلڻ وارن اوزارن جي ذريعي هموار ڪيو ويندو آهي جنهن سان گهٽ وقت ۾ زمين جي سطح کي بهتر طورتي هموار ڪري سگهجي ٿو.

زمين کي هموار ڪرڻ جي لاءِ هدايتون

زمين جي همواري جو دارومدار ان جي موجود سطح، لهنواري، موسمي حالتن، فصلن جي پوکائي ۽ آبپاشي جي ذريعن تي هوندو آهي .

زمين هموار ڪرڻ جي لاءِ هيٺ ڏنل هدايتن کي نظر ۾ رکڻ ضروري آهي:

- زمين هموار ڪرڻ کان پهرين مٽي جي سختي کي جانچڻ ضروري آهي.
- علائقي جي موسمي حالتن کي نظر ۾ رکو ته جيئن مينهن يا ٻوڏ جي صورت ۾ پاڻي جو مناسب نيڪال ممڪن بڻائي سگهجي.
- زمين هموار ڪرڻ کان پهرين فصلن جي پوکائي جي لاءِ منصوبه بندي ڪئي وڃي ته جيئن پاڻي کي ڏيڻ واري طريقي جو فيصلو ڪري سگهجي.

وٿاڻ جي ڀاڻ جو استعمال

جانورن جو ڇيڻو زمين جي زرخيزي وڌائڻ جي لاءِ هڪ سستو ۽ قابل عمل ذريعو آهي. ڇيڻي ۾ فصل کي گهربل تمام ضروري جزن مثالطور نائٽروجن، فاسفورس، پوٽاش، سلفر، ميگنيشم، ڪاپر، زنڪ ۽ لوهه وغيره وڌيڪ مقدار ۾ ملن ٿا. جانورن جو ڇيڻو ٽن مختلف طبعي حالتن مثلن نرم، سخت ۽ نيم سخت حالت ۾ دستياب هوندو آهي. جڏهن ته سخت ۽ نيم سخت ڇيڻي ۾ موجود جزا زمين ۾ برقت حل ٿي وڃڻ جي صلاحيت رکن ٿا.

ڪيميائي ڀاڻن ۽ جانورن جي ڀاڻ ۾ فرق صرف ان ۾ موجود جزن کي زمين ۾ حل ٿيڻ جي لاءِ گهربل وقت تي هوندو آهي. ڪيميائي ڀاڻ جلد حل ٿي فصلن جي پيداوار جي لاءِ جلد دستياب هوندا آهن جڏهن ته جانورن جي ڀاڻ کي زمين ۾ حل ٿيڻ جي لاءِ ڪجهه عرصو لڳندو آهي.

مختلف جانورن جي چيٽي ۾ ڪيميائي جزا مختلف قسم جا هوندا آهن ۽ انهن جي زمين ۾ حل ٿيڻ جي صلاحيت به مختلف هوندي آهي. تنهن ڪري زمين جي ضرورت جي مطابق جانورن جو پاڻ وجهڻ کان پهرين ان جو تجزيو به ڪرائڻ گهرجي. عام طور تي پوکائي کان هڪ مهينو پهرين ٽي کان چار ٽريڪٽرن جون ٽراليون ڳريل سڙيل جانورن جو پاڻ في ايڪڙ استعمال ڪرڻ گهرجي.

ساون گاهن جي پوکائي

خريف جا ساوا گاهه

جوئر هي گاهه گرم ۽ خشڪ آبهوا کي برداشت ڪرڻ جي ڪري سڄي ملڪ ۾ گهڻي مقدار ۾ پوکيو وڃي ٿو. هن ۾ خشڪ مادي جو تناسب تقريبن 30 سيڪڙو جڏهن ته لحميات 7 کان 10 سيڪڙو موجود هوندو آهي.

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
• لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	
• جوئر (هائبرڊ)	پائنير، جالنڌهر، آئي . سي . آئي وغيره	

پوکڻ جو وقت	مارچ کان آگسٽ
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو ۽ گهرج موجب روٽا ويٽر يا ڏاڪهين واري هر جو استعمال به ڪيو
ٻج جو مقدار	لوڪل ٻج 25 ڪلو گرام في ايڪڙ هائبرڊ ڪرڻ جي لاءِ 3 کان 4 ڪلوگرام ۽ ناڙي لاءِ 8 کان 10 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ هڪ ٻوري ڊي اي پي ۽ اڌ ٻوري پوٽاش جو استعمال ڪريو جڏهن ته پهرئين پاڻي سان گڏ هڪ ٻوري يوريا وجهو
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي پوکائي ڇٽي جي ذريعي ڪئي ويندي آهي جڏهن ته ناڙي جي صورت ۾ انهن جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو
پاڻي جو استعمال	مينهن نه پوڻ جي صورت ۾ 4 کان 5 دفعا پاڻي ڏيو
ڪيڙن جو خاتمو	ڪاني جي ڳنڍ جي خاتمي لاءِ فيوراڊان 8 کان 10 ڪلو گرام في ايڪڙ پوکائي جي وقت يا پهرئين پاڻي سان استعمال ڪريو
لڻائي ڪرڻ جو وقت	50 سيڪڙو فصل تي گل اچڻ وقت يا پوکائي جي 75 کان 80 ڏينهن کانپوءِ لاباروڪجي
پيداوار	300 کان 500 مڻ في ايڪڙ
زهريلن مادن کان بچاءُ	جوئر جي اهڙين جنسن جي پوکائي ڪريو جن ۾ زهريلا مادا نه هجن ۽ فصل ۾ پاڻي جي گهٽتائي نه ٿيڻ ڏيو ۽ ڪچي جوئر جانورن کي هرگز نه کارايو

سدا بهار

سدابهار پسر نسل جو 3 کان 4 لوب ڏيڻ وارو گاهه آهي جيڪو جوئر ۽ سوڊان گاهه جي ميلاپ سان تيار ڪيو ويندو آهي. انهي جي پيداوار ٻين گاهن جي نسبت تمام وڏيڪ جڏهن ته پيداواري لاڳت گهٽ هوندي آهي.

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
• لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	
• هائبرڊ	پائنير، جالنڌهر، آئي . سي . آئي وغيره	

پوکڻ جو وقت	فيبروري کان مارچ
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو ۽ گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٽالهين واري هر جو استعمال ڪيو
ٻج جو مقدار	10 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ هڪ ٻوري ڊي اي پي ۽ اڌ ٻوري پوٽاش جو استعمال ڪريو جڏهن ته پهرئين پاڻي سان گڏ اڌ ٻوري يوريا وجهو .
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي پوکائي ڇٽ جي ذريعي ڪئي ويندي آهي جڏهن ته ناڙي ۾ لڳائڻ جي صورت ۾ انهن جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو ۽ ڪريا ٻه فوٽ جا تيار ڪجن
پاڻي جو استعمال	مينهن نه پوڻ جي صورت ۾ 12 کان 15 دفعا پاڻي ڏيو

ڪيڙن جو خاتمو	ڪاني جي ڳُنڙ جي خاتمي جي لاءِ فيورادان 8 کان 10 ڪلوگرام في ايڪڙ پوکائي جي وقت يا پهرئين پاڻي سان استعمال ڪريو
لغائي ڪرڻ جو صحيح وقت	50 سيڪڙو فصل تي گل اچڻ وقت يا پوکائي جي 60 کان 70 ڏينهن کانپوءِ لاباروڪريو
پيداوار	تي کان چار لوين ۾ 800 کان 1200 مڻ في ايڪڙ پيداوار حاصل ڪري سگهجي ٿي .

مڪئي

خريف جي گاهن ۾ مڪئي هڪ غذائيت سان ڀرپور گاهه آهي جيڪو کير ڏيندڙ جانورن جي لاءِ نهايت فائديمند آهي . اهو ئي ڪارڻ آهي جو هن مان سائليج ٺاهڻ جي لاءِ بهترين گاهه سمجهيو ويندو آهي .

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
• لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	----
• مڪئي (هائبرڊ)	پائنير، جالنڌر، آئي . سي . آئي وغيره	

پوکڻ جو وقت	بهار: فيبروري کان مارچ سرءُ: جولائي کان سيپٽيمبر
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٿالهين واري هر جو استعمال ڪيو
ٻج جو مقدار	لوڪل جنسون: 40 کان 45 ڪلوگرام في ايڪڙ هائبرڊ جنسون: ڪرٿي تي پوک لاءِ 3 کان 4 ڪلوگرام ۽ نازي لاءِ 10 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ هڪ ٻوري ڊي اي پي ۽ اڌ ٻوري پوٽاش جو استعمال ڪريو جڏهن ته پهرئين پاڻي سان گڏ هڪ ٻوري يوريا وجهو
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي پوکائي ڇٽ جي ذريعي ڪئي ويندي آهي جڏهن ته نازي ۾ لڳائڻ جي صورت ۾ انهن جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو ۽ ڪريا ٻه فوٽ جا تيار ڪريو
پاڻي جو استعمال	مينهن نه پوڻ جي صورت ۾ 3 کان 4 دفعا پاڻي ڏيو
ڪيڙن جو خاتمو	ڪاني جي ڳڏر جي خاتمي جي لاءِ فيوراڊان 8 کان 10 ڪلو گرام في ايڪڙ پوکائي جي وقت يا پهرئين پاڻي سان استعمال ڪريو
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	سنگ اڌ ڪيري حالت ۾ يا پوکائي جي 60 کان 75 ڏينهن ڪانپوءِ لاٻارو بهتر سمجهيو ويندو آهي
پيداوار	400 کان 500 مڻ في ايڪڙ

باجهر هي گاهه برساتي ۽ آبپاشي زمينن ۾ پوکائي جي لاءِ تمام بهتر آهي. جو ته هن ۾ پاڻي جي گهٽتائي کي برداشت ڪرڻ جي صلاحيت ٻين گاهن جي نسبت وڌيڪ آهي . هن ۾ خشڪ مادي جو تناسب تقريبن 25 سيڪڙو جڏهن ته لحميات 6 کان 7 سيڪڙو هوندي آهي .

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
• لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	----
• هائبرڊ	پائنير، جالنڌر، آئي . سي . آئي وغيره	

پوکڻ جو وقت	مارچ کان آگسٽ
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٽالهين واري هرجو استعمال ڪيو
ٻج جي مقدار	4 کان 6 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ هڪ ٻوري ڊي اي پي ۽ اڌ ٻوري پوٽاش جو استعمال ڪريو جڏهن ته پهرئين پاڻي سان گڏ هڪ ٻوري يوريا ڏيو. ملٽي ڪٽ باجهر جي جنس جي صورت ۾ هر ڪٽائي کانپوءِ اڌ ٻوري يوريا ڏيو .
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي پوکائي ڇٽ جي ذريعي ڪئي ويندي آهي جڏهن ته ناڙي ۾ لڳائڻ جي صورت ۾ انهن جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو ۽ ڪريا ٻه فوٽ جا ناهيو

پاڻي جو استعمال	مينهن نہ پوڻ جي صورت ۾ 3 کان 4 دفعا پاڻي ڏيو
ڪيڙن جو خاتمو	ڪاني جي گڏر جي سنڍي جي خاتمي جي لاءِ فيوراڊان 8 کان 10 ڪلو گرام في ايڪڙ پوکائي جي وقت يا پهرئين پاڻي سان استعمال ڪريو
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	50 سيڪڙو فصل تي گل اچڻ تي يا پوکائي جي 65 کان 70 ڏينهن کانپوءِ لاپارو بهتر سمجهيو ويندو آهي .
پيداوار	ميداني علائقا: 200 کان 300 مڻ في ايڪڙ نهري علائقا: 500 کان 700 مڻ في ايڪڙ ملٽي ڪٽ: 1300 کان 1500 مڻ في ايڪڙ

ربيع جا ساوا گاهه

برسيم

هي گاهه وڏيڪ لوب ڏيڻ ۽ بهترين غذائي خاصيتن جي آڌار تي سڄي ملڪ ۾ وڏيڪ پوکيو ويندو آهي . هن ۾ خشڪ مادي جو تناسب تقريبن 15 کان 20 سيڪڙو جڏهن ته پروٽين 18 کان 20 سيڪڙو هوندو آهي

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
• مصري، پنجاب، سنڌ لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	.....

پوکڻ جو وقت	آڪٽوبر کان نومبر
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٽالهين واري هر جو استعمال ڪيو
ٻج جو مقدار	8 کان 10 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ ٻه بوريون ڊي اي پي ۽ اڌ بوري پوٽاش جو استعمال ڪريو جڏهن ته پهرئين پاڻي سان گڏ هڪ بوري يوريا ڏيو .
پوکڻ جو طريقو	بيٺل پاڻي ۾ ڇٽ جي ذريعي پوکائي ڪريو

پاڻي جو استعمال	مينهن نہ پوڻ جي صورت ۾ 10 کان 12 دفعا پاڻي ڏيو . ياد رکو تہ فصل ۾ گهڻي دير تائين پاڻي بيهڻ سان سلي کي سينور لڳڻ جو خطرو ٿي سگهي ٿو .
ڪيڙن جو خاتمو	لشڪري ڪيڙي جي حملي جي صورت ۾ ايممسٽين 400 ملي ليٽر في سو ليٽر پاڻي جو اسپري ڪريو .
لاٿائي ڪرڻ جو صحيح وقت	پهريون لوب: پوکائي جي 60 کان 70 ڏينهن بعد ٻيون لوب: پهرين ڪٽائي جي 35 کان 40 ڏينهن بعد مارچ ۽ اپريل جي مهينن ۾ 20 کان 25 ڏينهن بعد
پيداوار	تمام لوبن ۾ 1000 کان 1200 مڻ في ايڪڙ

لوسڻ هي سائو گاهہ سالن تائين وڏيڪ لوب ڏيڻ سان گڏوگڏ خراب موسمي حالتن کي برداشت ڪرڻ جي صلاحيت رکي ٿو . هن ۾ خشڪ مادي جو تناسب تقريبن 18 سيڪڙو جڏهن تہ لحميات 22 سيڪڙو هوندو آهي .

جنسون	ذريعو	
	جڳهہ	رابطو نمبر
* سرگودها لوسڻ	لوڪل مارڪيٽ	----

پوکڻ جو وقت	آڪٽوبر کان نومبر
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٿالهين واري هر جو استعمال ڪريو
ٻج جو مقدار	6 کان 8 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جو وقت في ايڪڙ ٻه بوريون ڊي اي پي، هڪ بوري پوٽاش ۽ هڪ بوري يوريا جي استعمال ڪريو . جڏهن ته هر سال برسات جي موسم ۾ فصل جي ڪٽائي ڪانپوء هڪ بوري ڊي اي پي ۽ ٻه بوريون سنگل سپرفاسفيٽ به ڏيو .
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي انهي کي برسيم وانگر بيٺل پاڻي ۾ ڇٽ جي ذريعي پوکائي ڪئي ويجي ٿي جڏهن ته قطارن ۾ لڳائڻ جي صورت ۾ انهي جي وچ ۾ هڪ فٽ جو فاصلو رکو
پاڻي جو استعمال	موسمي حالتن کي نظر ۾ رکندي سڄي سال ۾ 18 کان 20 دفعه پاڻي ڏيو ۽ ياد رکو ته فصل ۾ وڌيڪ پاڻي رهڻ سان سلي کي سينور لڳڻ جو خطرو رهي ٿو
ڪيڙن جو خاتمو	لشڪري ڪيڙون جي حملي جي صورت ۾ ايممسٽين 400 ملي ليٽر في سو ليٽر پاڻي جو ڦوهارو ڪريو .
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	پهريون لوب: پوکائي جي 80 کان 90 ڏينهن بعد ٻيو لوب: سياري ۾ 40 ڏينهن بعد گرمين ۾ 30 ڏينهن بعد
پيداوار	سڄي سال ۾ 1200 کان 1400 مڻ في ايڪڙ

جئي هي گاهه سخت سياري ۾ ماڪ ۾ بہ پنهنجي واڌ ويجهہ جاري رکڻ جي صلاحيت رکي ٿو . هن ۾ خشڪ مادي جو تناسب 22 کان 24 سيڪڙو جڏهن تہ لحميات تقريبن 8 سيڪڙو هوندو آهي .

جنسون	ذريعو	
	جڳهہ	رابطو نمبر
• لوڪل	لوڪل مارڪيٽ	----

پوکڻ جو وقت	آڪٽوبر کان ڊسمبر
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ بہ دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٿالهين واري هر جو استعمال ڪريو
ٻج جو مقدار	32 کان 35 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ ٻوري ڊي اي پي، اڌ ٻوري يوريا جو استعمال ڪريو . جڏهن تہ پهرين پاڻي سان گڏ اڌ ٻوري يوريا ٻيهر ڏيو .
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي ڇٽ جي ذريعي پوکائي ڪئي وڃي ٿي جڏهن تہ ناڙي جي صورت ۾ انهي جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو
پاڻي جو استعمال	بارش نہ ٿيڻ جي صورت ۾ 3 کان 4 دفعہ پاڻي ڏيو

ڪيڙن جو خاتمو	جئي کي سينور ڪش دوائون لڳائي پوکائي ڪرڻ سان فصل کي سلي جي بيمارين کان بچائي سگهجي ٿو .
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	50 سيڪڙو گل اچڻ تي يا پوکائي جي 45 کان 60 ڏينهن بعد لاپارو ڪريو
پيداوار	700 کان 800 مڻ في ايڪڙ

ساون گاهن جي گڏيل پوکائي

گاهن جي پاڻ ۾ مشابهت جي لحاظ کان گڏ پوکائي ڪرڻ جي عمل کي گڏيل پوک چوندا آهن . انهي طريقي سان نہ صرف پيداوار پر غذائيت کي بہ ڪنهن حد تائين وڌائي سگهجي ٿو . عام طور تي هن طريقي سان هڪ گاهہ جي گهٽ غذائيت کي ٻئي گاهہ سان پورو ڪري سگهجي ٿو . مثال طور غير ڦرين وارن گاهن کي ڦرين وارن گاهن سان پوکائي ڪرڻ سان گاهن جي مجموعي غذايت کي وڌائي سگهجي ٿو .

خريف جا گاهہ	ربيع جا گاهہ
چونئرا + جوئر	برسيم + جئي
چونئرا + مکئي	برسيم + سرنهن
گوار + مکئي	لوسڻ + جئي

گڏيل پوک جي لاءِ هدايتون

چونئرا ۽ جوئر جي گڏيل پوک

چونئرا هڪ ڦرين وارو گاهه آهي جنهن ۾ خشڪ موسم کي برداشت ڪرڻ جي صلاحيت جي ڪري خريف جي ٻين گاهن سان گڏ پوکي سگهجي ٿو. چونئرن ۽ جوئر جي گڏيل پوکائي مان حاصل ٿيندڙ گاهه نه صرف پيداوار ۾ پر غذائيت ۾ به وڏي حد تائين اضافو ٿي ويندو آهي.

جنسون	ذريعو	
	جڳهه	رابطو نمبر
* چونئرا	لوڪل مارڪيٽ	----
* جوئر هائبرڊ	پائنير، جالنڌهر، آئي-سي-آئي وغيره	----

پوکڻ جو وقت	مارچ کان آگسٽ
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ ٻه دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٿالهين واري هر جو استعمال ڪريو
ٻج جو مقدار	جوئر : 18 کان 20 ڪلوگرام في ايڪڙ چونئرا : 5 کان 7 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت في ايڪڙ ٻوري ڊي اي پي، اڌ ٻوري يوريا جو استعمال ڪريو . جڏهن نه پهرين پاڻي سان گڏ هڪ ٻوري يوريا ڏيو .

پوکڻ جو طريقو	عام طور تي ڇٽ جي ذريعي پوکائي ڪئي وڃي ٿي جڏهن ته ناڙي ڪرڻ جي صورت ۾ انهي جي وچ ۾ هڪ فوٽ جو فاصلو رکو
پاڻي جو استعمال	بارش نه ٿيڻ جي صورت ۾ 3 کان 4 دفعه پاڻي ڏيو
ڪيڙن جو خاتمو	لشڪري ڪيڙي جي حملي جي صورت ۾ 8 کان 10 ڪلوگرام في ايڪڙ فيوراڊان استعمال ڪريو .
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	50 سيڪڙو فصل تي گل يا ڦريون اچڻ تي يا پوکائي جي60 ڏينهن کانپوءِ ڪٽائي ڪريو .
پيداوار	500 کان 600 مڻ في ايڪڙ

برسيم ۽ جئي جي گڏيل پوکائي

برسيم ۽ جئي جي گڏيل پوکائي سان نہ صرف گاهہ جي پيداوار ۾ اضافو ٿيندو آهي پر غذائيت سان ڀريل گاهہ جو ڀڃريون لوڀ بہ نسبتن جلدي ڪري سگهجي ٿو .

جنسون	ذريعو	
	جڳهہ	رابطو نمبر
• برسيم	لوڪل مارڪيٽ	.....
• جئي	لوڪل مارڪيٽ	.....

پوکڻ جو وقت	مارچ کان نومبر
زمين جي تياري	ٽي کان چار دفعا هر ۽ بہ دفعا سهاڳو هلايو . گهرج موجب روٽا ويٽر يا ٽالهين واري هر جو استعمال ڪريو
ٻج جو مقدار	برسيم : 8 کان 10 ڪلوگرام في ايڪڙ جئي : 16 ڪلوگرام في ايڪڙ
ڀاڻ جو استعمال	زمين جي تياري جي وقت بہ بوريون ڊي اي پي، اڌ بوري يوريا ۽ اڌ بوري پوٽاش جو استعمال ڪريو . جڏهن تہ ڀهرين پاڻي سان گڏ اڌ بوري يوريا ٻيهر ڏيو .
پوکڻ جو طريقو	عام طور تي جئي کي وٽ ۾ ڇٽ جي ذريعي يا ناڙي وسيلي برسيم کان ڀهريان پوکيو ويندو آهي ۽ جئي جي ڦٽڻ کانپوءِ بيٺل پاڻي ۾ ڇٽ جي ذريعي برسيم جي پوکائي ڪئي ويندي آهي .

پاڻي جو استعمال	موسمي حالت کي نظر ۾ رکندي 15 کان 20 ڏينهن بعد پاڻي ڏيو
ڪيڙن جو خاتمو	جٺي کي سيٺور ڪش دوائون لڳائي پوکائي ڪرڻ سان فصل کي بيمارين کان بچائي سگهجي ٿو . برسيم تي لشڪري ڪيڙي جي حملي جي صورت ۾ اميڊا ڪلوپريڊ 250 گرام في ايڪڙ 100 ليٽر پاڻي ۾ ملائي ڦوهارو ڪريو پر بهتر اهو ٿيندو ته ڪيڙن جي حملي جي صورت ۾ برسيم کي لئي چڏجي ته جيئن ڀيهر ڦوٽهڙو ڪري .
لڻائي ڪرڻ جو صحيح وقت	پهريون لوب : پوکائي جي 50 کان 60 ڏينهن بعد ٻيو لوب : پهرين ڪٽائي جي 35 کان 40 ڏينهن بعد
پيداوار	1200 کان 1400 مڻ في ايڪڙ

گند گاھن ۽ ڪيڙن جو خاتمو

گاھن جي ڀرپور پيداوار حاصل ڪرڻ جي لاءِ زرخيز زمين، معياري ٻج، توازن وارو پاڻ ۽ پاڻي کان علاوه گند گاھن ۽ ڪيڙن جو وقت سر خاتمو ڪرڻ بہ تمام ضروري آھي. ھي چاري وارن گاھن کي ھيٺ ڏنل طريقن سان نقصان پھچائڻ جو سبب بڻجن ٿا :

- گند گاھ چاري وارن گاھن جي لاءِ گھربل پاڻي، خوراڪ، ھوا، جڳھ ۽ روشني کي استعمال ڪري پيداوار ۾ گھٽتائي جو سبب بڻجن ٿا .
- گند گاھ نقصان ڏيندڙ ڪيڙن جي آرام گاھ بڻجي ڪري چاري وارن گاھن ۽ جانورن ۾ مختلف بيماريون پکيڙڻ جو سبب بڻجي سگھن ٿا .
- گند گاھن ۽ ڪيڙن جي خاتمي جي لاءِ استعمال ٿيڻ واريون ڪيميائي دوائون نہ صرف پيداواري خرچن کي وڌائين ٿيون پر چاري وارن گاھن جي پيداوار ۾ گھٽتائي ڪري ڊيري فارمرز جي معاشي نقصان جو سبب بہ بڻجن ٿا .

گند گاھن ۽ ڪيڙن جي خاتمي جا طريقا

گند گاھن ۽ ڪيڙن جي خاتمي جي لاءِ ڪيميائي ۽ غير ڪيميائي طريقن سان ممڪن بڻائي سگھجي ٿو:

ڪيميائي طريقو عام طور تي ساون گاھن ۾ موجود گند گاھن ۽ ڪيڙن جي خاتمي جي لاءِ ڪيميائي دوائون استعمال ڪرڻ کان پاسو ڪرڻ گھرجي اگر گھڻي ضرورت ھجي تہ زرعي ماھر ڀاران تجويز ڪيل دوائن جو استعمال ڪري سگھجي ٿو . انھن دوائن جي استعمال سان بھتر نتيجا حاصل ڪرڻ جي لاءِ ھيٺ ڏنل سفارشن تي عمل ڪرڻ انتھائي ضروري آھي :

- دوائن جي چونڊ کان پھرين ساون گاھن تي حملو ڪندڙ گند گاھن ۽ ڪيڙن جي سڃاڻپ ڪرڻ تمام ضروري آھي.
- دوائون ھميشہ تصديق ٿيل ذريعن کان حاصل ڪريو.
- دوائون ھميشہ گھربل مقدار ۽ ليبل تي تجويز ڪيل طريقي جي مطابق ڦوھارو ڪريو.
- ڦوھارو ھميشہ منجھند يا شام جي وقت استعمال ڪرڻ گھرجي جڏھن تہ بارش ۽ تيز ھوا جي صورت ۾ انھي جي استعمال ڪرڻ کان پرھيز ڪريو. جڏھن تہ گند گاھن جي خاتمي جي لاءِ ڦوھارو منجھند جي وقت ڪريو.

- ڦوهارو ڪرڻ وقت تمام احتياط ڪجي ۽ انهن زهريلين دوائن کي جانورن ۽ ٻارن جي پهچ کان پري رکو .
- ڦوهارو ڪيل چاري واري گاهه کي گهٽ ۾ گهٽ 15 ڏينهن بعد جانورن کي کارايو.

غيرڪيميائي طريقا گند گاهن ۽ ڪيڙن جي خاتمي جي لاءِ هي طريقا تقريبن سستا، محفوظ ۽ ڪارائتا آهن . غيرڪيميائي طريقن مان ڪجهه هيٺ ڏجن ٿا :

- ٻج هميشه گند گاهن جي ٻجن کان پاڪ هجي .
- فصلن جي هميشه وار ڦير ڪرڻ ۽ مٽي اٿلائڻ وارو هر گند گاهن جي خاتمي جي لاءِ فائديمند آهي .
- لئائي کان پوءِ فصلن جي پاڙن کي ساڙڻ سان انهي ۾ موجود ڪيٽرن ٿي جڙي ٻوٽين جي ٻجن جو خاتمو ڪري سگهجي ٿو.
- پوکائي کان پهرين جيڪڏهن زمين کي پاڻي ڏئي ڪجهه عرصي لاءِ ڇڏي ڏجي ته گهڻي حد تائين جڙي ٻوٽين کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهجي ٿو.
- گند گاهن جي خاتمي جي لاءِ گڏ جو عمل به هڪ انتهائي بهتر فائديمند آهي . ساون گاهن کي قطارن ۾ پوکڻ سان گڏ جو عمل آساني سان ڪري سگهو ٿا.

ساون گاهن جي لئائي جو صحيح وقت

اسان وٽ ساوا گاهه جانورن جي خوراڪ ۾ هڪ اهم ڪردار ادا ڪن ٿا تنهن ڪري خوراڪ کي متوازن ٺاهڻ جي لاءِ گاهن ۾ موجود غذائي جزن جي سڃاڻپ ڪرڻ انتهائي ضروري آهي . غذائيت سان ڀرپور ساون گاهن کي حاصل ڪرڻ جو دارومدار لئائي جي صحيح وقت تي هوندو آهي. صحيح وقت کان پهرين لئائي پيداوار ۾ گهٽتائي جو سبب بڻجي ٿي جڏهن ته وڌيڪ پڪل ساوا گاهه گهٽ غذائيت رکندا آهن ۽ انهي کان علاوه ان جي هاضمي ۾ به گهٽتائي ٿي ويندي آهي .

ساون گاهن جي واڌاري جي مختلف مرحلن ۾ غذايت جو گراف

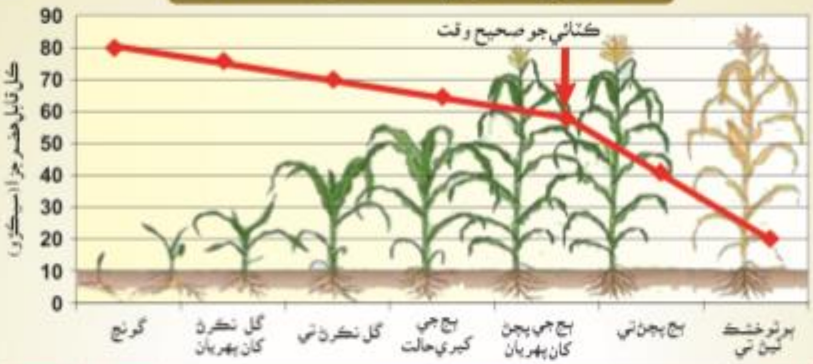

گاهه	ڪٽائي جو صحيح وقت	خشڪ مادو سيڪڙو	لحميات سيڪڙو
جوئر	50 سيڪڙو گل اچڻ وقت يا پوکي جي 75 کان 80 ڏينهن ڪاٽيو.	30 کان 35	7 کان 10
سدابهار (هائبرڊ)	50 سيڪڙو گل اچڻ وقت يا پوکي جي 60 کان 80 ڏينهن ڪاٽيو.	20 کان 30	7 کان 8
مڪئي	اڌ ڪچي حالت يا پوکي جي 60 کان 70 ڏينهن ڪاٽيو.	25 کان 30	7 کان 10
ٻاجهر	50 سيڪڙو گل اچڻ وقت يا پوکي جي 60 کان 70 ڏينهن ڪاٽيو.	25 کان 28	6 کان 7
جئي	50 سيڪڙو گل اچڻ وقت يا وڏيڪ لاب ونڻ لاءِ 45 کان 60 ڏينهن ڪاٽيو، لابارو ڪريو.	20 کان 25	10 کان 12
چونترا	ڦريون اچڻ وقت يا پوکي جي 70 کان 75 ڏينهن بعد	15 کان 22	15 کان 18
برسيم	پهريون لابارو 60 کان 70 ڏينهن ڪاٽيو، ۽ ٻيو لابارو 35 کان 40 ڏينهن ڪاٽيو، ۽ مارچ ۽ اپريل جي مهينن ۾ 20 کان 25 ڏينهن ڪاٽيو.	15 کان 20	18 کان 20
لوسڻ	پهريون لابارو 80 کان 90 ڏينهن ڪاٽيو، سياري ۾ 40 کان 50 ڏينهن ڪاٽيو، ۽ گرمين ۾ 25 ڏينهن ڪاٽيو.	18 کان 25	20 کان 22

وڏيڪ لوب ڏيڻ وارن ساون گاهن جي لاءِ هدايتون

وڏيڪ لوب ڏيڻ وارن ساون گاهن جي پوکائي سان پيداواري خرچ کي گهٽ ڪري سگهجي ٿو . هي ساوا گاھ ٻن قسمن جا هوندا آهن .

1۔ موسمي ساوا گاھ مثال طور سدابهار ، ٻاجهر ، برسيم ، جئي وغيره

2۔ ساليانا ساوا گاھ مثالطور لوسڻ،مات گراس وغيره

وڏيڪ لوب ڏيڻ وارن ساون گاهن مان ڀرپور فائدو وٺڻ لاءِ هيٺ ڏنل هدايتن تي عمل ڪرڻ ضروري آهي :

- صحتمند ۽ گند گاهن جي ٻجن جي ملاوٽ کان پاڪ تصديق ٿيل ٻج جو استعمال ڪريو .
- پوکائي کان ٻهرين زمين کي چڱي طرح هموار ڪري تيار ڪريو .
- مٽي جو تجزيو ڪرائي چيٺي ۽ صحيح مقدار ۾ غير نامياتي ڀاڻن جو استعمال ڪريو.
- وڏيڪ لوب ڏيڻ وارن گاهن کي هميشہ قطارن ۾ پوکيو تہ جيئن هڪ جهڙائي واري پوکي سان گڏو گڏ بهتر طور تي گند گاهن جو خاتمو بہ ڪري سگهجي .
- غذائيت سان ڀرپور وڏيڪ لوب وٺڻ جي لاءِ گاهن جي لڻائي صحيح وقت تي ڪريو .
- هر لوب کان پوءِ ضرورت جي مطابق مناسب پاڻ جو استعمال ضرور ڪريو .
- گند گاهن ۽ ڪيڙن جي حملي ۾ مخصوص دوائن جو ڦوهارو بہ ڪريو .

ساون گاهن جي کوٽ جا سبب

اسان جي ملڪ ۾ ساون گاهن جي کوٽ سال ۾ ٻه دفعا مئي، جون ۽ نومبر، ڊسمبر جي مهينن ۾ ٿيندي آهي . سائي گاهن جي کوٽ کي پورو ڪرڻ جي لاءِ وقت تي پوکائي ۽ وڌيڪ لوب ڏيڻ وارن ساون گاهن جي پوکائي کان علاوه انهن کي محفوظ ڪرڻ جا مختلف طريقا استعمال ڪري سگهجن ٿا . جنهن جو تفصيل هيٺ ڏجي ٿو .

ساون گاهن جي پوکائي جي بهتر منصوبه بندي

گاهن جي پوکائي جي لاءِ ٻر وقت ۽ بهتر منصوبه بندي ڪرڻ سان ان جي کوٽ کي قابو ۾ آڻي سگهجي ٿو . عام طور تي شديد موسمي اثرن ۽ نائي وارن فصلن کي نيڪال ڪرڻ ۾ دير ٿيڻ جي ڪري گاهن جي بروقت پوکائي کي نظر انداز ڪيو وڃي ٿو . فيبروري، مارچ ۽ سيپٽمبر، آڪٽوبر ۾ گاهن جي پوکي ڪري گاهن جي کوٽ کان بچي سگهجي ٿو .

وڌيڪ لوب ڏيڻ وارن فصلن جي پوکائي

وڌيڪ لوب ڏيڻ وارن گاهن جي پوکائي سان گاهن جي کوٽ جو پورائو ڪري سگهجي ٿو . انهن گاهن ۾ لوسڻ، وڌيڪ لوب ڏيندڙ ٻاجهر، سدا بهار، ماٽ گراس ۽ روڊ گراس وغيره شامل آهن.انهن کي هڪ دفعو پوکائي ڪري ڪيترن ئي سالن تائين غذائيت سان ڀرپور ساوا گاهه حاصل ڪري سگهجن ٿا . ان کان علاوه وقت جي بچت سان گڏو گڏ مزدوري ۽ پوکائي تي اچڻ وارن وڌيڪ خرچن کان به بچي سگهجي ٿو .

ساون گاهن جي مرحلي وار پوکائي

جانورن کي غذائيت سان ڀرپور هڪ جهڙي معيار جي ساون گاهن جي مسلسل فراهمي ۽ انهن جي پيداواري صلاحيت کي برقرار رکڻ جا ضامن آهن . غذائيت سان ڀرپور ساون گاهن کي حاصل ڪرڻ جو دارومدار لڻائي جي بهتر وقت تي هوندو آهي . بهتر وقت کان پهرين لڻائي پيداوار ۾ گهٽتائي جو سبب ٿيندي آهي جڏهن ته وڌيڪ پڪل گاهه گهٽ هضم ٿيندا آهن ۽ انهن جي غذائيت ۾ به گهٽتائي ٿي ويندي آهي . جانورن کي غذائيت سان ڀرپور گاهن جي فراهمي سائليج يا مرحلي وار طريقي جي پوکائي سان ممڪن ڪري سگهجي ٿي . مرحلي وار پوکائي جو طريقو خاص طور تي ننڍن ڊيري فارمرز جي لاءِ انتهائي قابل عمل آهي ڇو ته انهي جي لاءِ ڪنهن به قسم جي اضافي پيداواري خرچ گهربل نه هوندا آهن انهي طريقي سان پوکائي جي ڪاميابي جانورن جي لاءِ ساون گاهن جي روزانو ضرورت جي مطابق پيداوار جي حڪمت عملي تي دارومدار آهي . انهي مقصد کي حاصل ڪرڻ جي لاءِ گهربل زمين کي ٽن کان ڇهن حصن ۾ ورهائي مرحلي وار ڏهن کان پندرهن ڏينهن جي وقفي سان پوکائي ڪئي ويندي آهي .

ساون گاهن کي محفوظ ڪرڻ جا طريقا

اسان جي ملڪن ۾ عام طور تي مارچ، اپريل ۽ آگسٽ، سيپٽمبر جي مهينن ۾ ساوا گاهه وڏيڪ مقدار ۾ موجود هوندا آهن. ان کي نظر ۾ رکندي گاهن کي محفوظ ڪرڻ جي موئثر حڪمت عملي ڪري غذائي کوٽ جي وقت ۾ گاهه جي گهٽتائي کي پورو ڪري سگهجي ٿو. ڊيري فارمرز پنهنجن ذريعن، سهولتن، وقت، ۽ گاهه جي قسم کي نظر ۾ رکندي هيٺ ڏنل گاهه کي محفوظ ڪرڻ جو ڪو به طريقو استعمال هيٺ آڻي سگهي ٿو.

سائليج (سنڌيل گاهه)

سائليج سائي گاهه جي غذائيت ضايع ڪرڻ کان بغير محفوظ ڪرڻ جو هڪ بهترين طريقو آهي. انهي طريقي سان ساوا گاهه نه صرف سال تائين محفوظ ڪري سگهجن ٿا پر زمين جي جلد خالي ڪرڻ جي ڪري ٻيهر پوکائي ڪرڻ جي لاءِ زمين موجود هوندي آهي. سائليج کي ساوهن گاهن جي بدلي ۾ استعمال ڪري سگهجي ٿو. مڪئي، جوار ۽ جئي سائليج ٺاهڻ لاءِ تمام ڪارائتا آهن.

طريقو

- سائليج ٺاهڻ جي لاءِ اهڙي جڳهه جي چونڊ ڪجي جتي برسات جو پاڻي گڏ ٿي نه بيهي.
- سائيلج ٺاهڻ جي لاءِ پنهجي وسيلن ۽ گهرج جي مطابق مناسب جاءِ (بنڪر) يا زمين جي اندر کڏو کوٽيو.
-

بنڪر يا کڏي جي ڊيگهه، او نچائي ۽ ويڪر جو اندازو سائيليج جي روزاني گهرج جي مطابق ڪريو. ايئن ڪرڻ سان سائيليج کي سينور لڳڻ جي خطرن کي گهٽ ڪري سگهجي ٿو.

- گاهه جي قسم کي نظر ۾ رکندي صحيح وقت تي لڻائي ڪريو .
- گاهه جي سنهي ڪتر ڪريو ۽ ٽريڪٽر جي مدد سان چڱي طرح دٻايو.
- ڪامياب سائليج ٺاهڻ جو دارو مدار چڱي طرح دٻائڻ ۽ هوا کان بچائڻ آهي.
- دٻائڻ کان پوءِ گاهه کي پلاسٽڪ جي چادر سان چڱي طرح ڍڪي ڇڏيو ته جيئن هوا ۽ مينهن جو پاڻي ان ۾ داخل نه ٿي سگهي.
- جيڪڏهن ممڪن ٿي سگهي ته ان جي مٿان مٽي جي گاري جو ليپو ڪري ڇڏيو جهڙي نموني ڀهه جي ڍڳ مٿان ڪجي ٿو يا ڪا وزني شي رکي ڇڏيو .
- سائليج کي 30 کان 40 ڏينهن لاءِ تيار ٿيڻ تائين ڇڏي ڏيو .

هيئي يا خشڪ گاهه

سائي گاهه کي ايترو خشڪ ڪريو ته جيئن ان ۾ موجود پاڻي جو تناسب 12 سيڪڙو يا ان کان گهٽ ٿي وڃي ته ان کي هيئي يا خشڪ گاهه چئبو آهي. هي گاهه کي محفوظ ڪرڻ جو اهڙو طريقو آهي جنهن سان گاهه جي غذائيت ۾ ڪو به فرق نه ٿو اچي ۽ ڪوت جي ڏينهن ۾ ساون گاهن جي جاءِ تي استعمال ڪيو ويندو آهي . برسيم، لوسڻ، جئي، جوئر، ٻاجهر ۽ مٽ گاهه هيئي يا خشڪ گاهه ٺاهڻ جي لاءِ موزون گاهه آهن .

طريقو

- هيئي يا خشڪ گاهه ٺاهڻ جي لاءِ اهڙي ڏينهن جي چونڊ ڪريو جنهن ۾ مينهن ۽ اُس وغيره جو خدشو نه هجي .
- گاهه کي سڪائڻ لاءِ گاهه جي لڻائي ڪري ٻنيءَ ۾ ترتيب سان پکيڙي ڇڏجي .
- ٻئي يا ٽئين ڏينهن تي گاهه جو پاسو اٿلائجي ته جيئن گاهه مڪمل طور سڪي وڃي .
- گاهه گرمين ۾ 2 کان 4 ڏينهن ۽ سياري ۾ 5 کان 6 ڏينهن ۾ سڪي ويندو آهي .
- گاهه خشڪ ٿيڻ کانپوءِ ٻئي ڏينهن سج نڪرڻ کان پهرين گڏ ڪري ونجي ته جيئن پن ڏانڊيءَ مان الڳ نه ٿين .
- سڪل گاهه جا گڏا ٺاهي انهن کي صاف سٿري چانئٺ ۽ هوا دار جڳهه تي محفوظ ڪجي .

ڳوٺائي سطح تي ٻجن جي پيداوار جي لاءِ منظم منصوبہ بندي

ڊيري فارمرز جي معياري ٻج تائين رسائي نہ هئڻ جي ڪري سائي گاهہ جي في ايڪڙ سراسري پيداوار تمام گهٽ آهي. جيڪو جانورن جي غذائي ضرورتن کي پورو ڪرڻ جي لاءِ ناڪافي آهي. اسان جي ملڪ ۾ حڪومتي سطح تي گاهن جي تصديق ٿيل ٻجن جي پيداوار محدود هئڻ جي ڪري ضروري آهي تہ ڳوٺائي سطح تي پيداوار کي منظم منصوبہ بندي سان پکيڙيو وڃي. هن سان نہ صرف ڊيري فارمرز پنهنجي ضرورتن کي پورو ڪري سگهن ٿا پر اضافي ٻج کي پهنجي آس پاس جي ڳوٺن ۾ ٻج کپائي نفعو حاصل ڪري سگهن ٿا. هڪ محتاط اندازي مطابق تقريبن 10 سيڪڙو فارمرز کي معياري ٻج تائين رسائي حاصل آهي. جڏهن تہ 90 سيڪڙو فارمرز روايتي طريقن سان ناهيل ٻجن جو استعمال ڪندا آهن. عام طور تي ٻج جي محدود پيداوار جا سبب هيٺ ڏجن ٿا.

- شديد موسمي اثر (خشڪ سالي، مينهن، تيز هوائون وغيره)
- تصديق ٿيل ٻجن تائين رسائي جو نہ هجڻ
- ساون گاهن تي ڪيڙن، سنڊين ۽ ٻين بيمارين جو شديد حملو
- ٻجن جي بهتر پيداوار جي لاءِ چوندہ ڪيل سفارشن تي عمل نہ ڪرڻ
- زمين جي زرخيزي جو گهٽ هجڻ

تنھن ڪري ڳوٺاڻي سطح تي ٻجن جي پيداوار ڪي وڌائڻ جي لاءِ ڪجھ ھدايتون ھيٺ ڏجن ٿيون :

- بھتر سوچ، ايڪو رڪنڊڙ، وسيلن ۽ ساون گاھن جو ٻج ڳاھڻ جو تجربو رکندڙ فارمرن جي ھڪ تنظيم ٺاھي وڃي تہ جيئن وسيلن کي گڏجي ڪارآمد بڻائي سگھجي.
- انھي تنظيم جا ميمبر پاڻ ۾ پنھنجي مشورن، قائدن ۽ ضابطن کي اھڙي طرح ترتيب ڏين تہ ھرميمبر نفعي ۽ نقصان ۾ برابر جو حصيدار ھوندو.
- ٻجن جي جديد تصديق ٿيل ٻجن تائين رسائي ۽ ٽيڪنيڪل رھنمائي جي لاءِ تنظيم جي ميمبرن جو حڪومت جي منتخب ڪيل ادارن سان رابطو تمام ضروري آھي.
- مقامي حالتن کي نظر ۾ رکندي منافع بخش مارڪيٽنگ جي لاءِ ڀرپور حڪمتِ عملي ڪئي وڃي ۽ باقائدگي سان انھي ماڊل جو غور وچار سان تجزيو ڪندا رھن.
- ڪاروبار کي وڌائڻ جي لاءِ تنظيم پنھنجي آس پاس جي ڳوٺن ۾ تربيتي پروگرام بہ ڪندي رھي .

Charles Sturt University

Australian AID

اي ايس ايل پي، ڊيري پراجيڪٽ

يونيورسٽي آف ويٽرنري اينڊ اينيمل سائنسز لاهور

فون: 042-37212339 ويب سائٽ:www.aslpdairy.pk